

Citation style

Hlaváček, Ivan: review of: Armin Wolf, Verwandtschaft - Erbrecht - Königswahlen. Vol. 1-2, Frankfurt am Main: Klostermann, 2013, in: Český časopis historický, 2014, 4, p. 809-811, DOI: 10.15463/rec.1189734287

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Středověk***Tajná kronika Mongolů***

Přeložil Pavel POUCHA,

Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2011,
228 s., ISBN 978-80-7422-102-6.

Jedním z nejpozoruhodnějších středověkých pramenů, dotýkajících se nepřímou rovněž českých, respektive středoevropských dějin, je takzvaná *Tajná kronika Mongolů* (v mongolštině *Mongchol-un niuča tobčaan*). V českém překladu mongolisty, tibetologa a indologa Pavla Pouchy (1905–1986) vyšel tento text poprvé roku 1955 v někdejší Státní nakladatelství krásné literatury v dnes již klasické edici „Živá díla minulosti“. Roku 2011 vydalo Nakladatelství Lidové noviny druhé vydání tohoto zdařilého překladu v edici „Mythologie“.

Tajná kronika Mongolů je nejstarším dochovaným dílem v mongolském jazyce a zároveň historicky prvním textem zachycujícím dějiny Mongolů. Autora neznáme, víme však jistě, že byla sepsána někdy po smrti Čingischána, tzn. po roce 1227. Zajímavostí je, že tento unikátní středověký pramen byl objeven teprve v devatenáctém století ruským orientalistou Petrem Ivanovičem Kafarovem (1817–1878), známým pod jménem Palladius. Kniha sestává z vlastní edice pramene, za ní následuje překladatelova studie *Tajná kronika Mongolů a její vznik* (s. 169–183) a doplňující poznámkový aparát k prameni. *Kronika* popisuje genealogii Čingischánova/Temudžinova rodu, příbuzenské souvislosti jednotlivých mongolských kmenů a počátky jejich sjednocování na přelomu 12. a 13. století, a v neposlední řadě pak prohlášení Temudžina chánem. Líčení je zakončeno rokem 1240, kdy se

Mongolové připravovali na rozsáhlou invazi do Evropy.

V závěru publikace je zařazena ediční poznámka (s. 192–200) od Jurgena Luvsandorje a Aleny Oberfalzerové, v níž jsou připomenuta některá úskalí při překladu díla z originálu. Ocenit můžeme rovněž výběrovou bibliografii k tématu (s. 200–201). V knize však lze nalézt jedno redakční přehlédnutí – rejstřík jmenný a věcný má na každém listu ve svém záhlaví omylem uvedeno „Keltské bájesloví“ místo správného názvu knihy.

Porovnáme-li *Tajnou kroniku Mongolů* se soudobými evropskými písemnými prameny, je psána poněkud odlišně. Také z tohoto důvodu je velmi zajímavým textem nejen pro historika obecných dějin. Základní význam díla ovšem spočívá zejména v tom, že pojednává o období, kdy se konstituoval mongolský národ a svým vlivem začal zasahovat na ostatní oblasti v Asii, nakonec až do prostoru střední Evropy. Druhé vydání českého překladu díla proto lze jen přivítat.

L. F. Peluněk

Armin WOLF

*Verwandschaft – Erbrecht –
Königswahlen 1–2. Sieben neue und
26 aktualisierte Beiträge mit 192 Tafeln,
Synopsen, Landkarten und Abbildungen
und einem Geleitwort von Ekart Henning*
(= Studien zur europäischen
Rechtsgeschichte, Bd. 283–1,2)
Frankfurt am Main, Vittorio
Klostermann 2013,
XXV + 1184 s. a genealogická příloha
v kapse druhého svazku,
ISBN 978-3-465-04180-1.

Máme před sebou takřka celoživotní žeň předního německého právního medievisty v hlavním oboru jeho zájmů. Mnozí z nás se ovšem setkali s jeho pracemi i v jiných souvislostech. Tak jde o historickou kartografii či o otázky související se zákonodárstvím a právníkými kodifikacemi – zde mám na mysli zejména jeho *Gesetzgebung in Europa 1100–1500*, München 1996.

Předkládané dva mohutné svazky jsou součástí snad největší diskuse či polemiky posledních let, ne-li desetiletí. Jde o Wolfovu tezi týkající se jedné z klíčových otázek německých právních, resp. ústavních dějin vrcholného a pozdního středověku, totiž vzniku kurfiřtského kolegia. A protože v něm český panovník hrál už od počátků velkou roli (i když mu ji Eike von Repgow, či jeho glosa, upíral), týká se do značné míry rovněž českých dějin za přemyslovských králů a Lucemburků (a ovšem i v dobách návazných). Třeba ale říci, že českých dějin se týká i řada dalších kontextů, zejména těch, kdy se Wolf zabývá Zlatou bulou Karla IV. a jejím kodexem, jehož vlastním byl Václav IV. V podstatě lze říci, že proti starému zavedenému názoru, který vychází z tzv. „Erzämtertheorie“, tedy z čestných klíčových úřadů při dvoře římských králů, staví Wolf svou novou tzv. „Erbrechttheorie“, tedy teorii, vyvozující tyto „predestinované“ osoby z jejich vzájemné genealogické příbuznosti v ženské linii. Wolfovými oponenty a vice versa se stali hlavně Eduard Hlawitschka a Franz Erkens, kteří hájí s různým akcentem klasickou teorii, vycházející z teze o dvorských arcíuradech. S jejich pracemi s touto tematikou souvisejícími byl čtenář ČČH aspoň již rámcově seznámen ve stručných anotacích.

Nejdřív je třeba poněkud přiblížit strukturu souboru. Nejde tu o jediný souvislý text, nýbrž v jistém smyslu o plody Wolfova celoživotního usilování, představovaného dvaadvaceti příspěvky. Na ně navazuje Wolfova bibliografie o 266 položkách (která je chronologicky řazena do devíti věcných skupin a tudíž přesahuje

tuto problematiku), seznam zkratk a ovšem takřka dvě stovky genealogických tabulek (i rozsáhlých tabulí) a schematických mapek, částečně v textu, částečně na volných listech. Předkládané studie a texty jsou v podstatě trojího druhu. Šest jich je publikováno poprvé. Svým rozsahem je to více než pětina publikace. První z těchto statí čítá více než 160 stran a je to vlastně samostatná kniha. Dále je tu publikováno dvacet sedm textů, které byly oproti své původní verzi často výrazně doplněny. Teprve zbytek, povětšinou recenze (často rozsáhlé), je otiskován bez zásahů, případně naopak zkrácen, aby se omezilo opakování, i když autor s omluvou konstatuje, že se tomu nebylo vždy možno vyhnout. Zde také přichází rozsáhlá Wolfova recenze Begertovy knihy o českém kurfiřtství (srov. příspěvek Dalibora Janíše v Časopisu Matice moravské 126, s. 188–191). Svým způsobem se z knihy vymyká osobně laděná vzpomínka na Otto Brunnera (1898–1982). S výjimkou jedné statí anglické (č. 37) jsou všechny texty psány německy. Jinak je tento soubor technicky upraven mimořádně vstřícně k čtenáři, včetně snadné konkordance s původními paginacemi. Postrádá se ovšem citelně rejstřík, i když je třeba uznat, že jeho příprava a provedení by byly nejen nad síly jednotlivce. Nicméně alespoň k textovým částem (nikoliv k tabulkám), by to bylo velmi užitečné a to mj. zejména proto, že v referovaném souboru prací se občas inspirativně zabloudí i do novověku. A stejně tak chybí obecná bibliografie k tématu, i když takřka vše je buď uloženo v bohatých poznámkách či Wolfových jiných pracích. Ale, je-li tu podán – nepochybně pro řadu následných let těžko překonatelný – soubor k uvedené problematice, obě by tu mělo mít místo. Základem Wolfovy teorie je jeho několik desetiletí trvající zejména genealogická mini-práce, jejímž výsledkem je od sedmdesátých let prohlubovaná teze, která se diametrálně odlišuje od dosavadního pohledu, neboť její podstatou je názor, že „wahlberechtigt“, rozumí se při volbě římského krále, „waren die

Erbberechtigten“. Těmi „rodem oprávněnými k volbě“ byli (podle Wolfových genealogických studií, při nichž byly do zkoumané látky vtaženy tisíce osob) ti, které lze po přeslici (agnáti) označit za potomky krále Jindřicha I. (919–936) a jeho nástupců (Otové I.–III.). Je ovšem pochopitelné, že tu je, zejména v 11. století, několik jen hypotetických míst. Není možno jít do detailů a už vůbec nelze vypočítávat v jejich různorodosti si tak blízká témata, ale na některé základní body je třeba upozornit. Tak zejména již první otiskovaná (rozsahem knižní) stať sleduje v širokých souvislostech klíčové svědectví v Reggovově Sachsenspieglu a sumarizuje výsledky Wolfových starších výzkumů v tom smyslu, že se sbor kurfiřtů konstituoval teprve při volbě roku 1298 a nikoliv už v dobách starších, jak se obvykle předpokládá.

Další stať probírá detailně některé klíčové královské volby, jako byla volba Jindřicha II. v roce 1002, či kandidatura Heřmana Švábského, Jindřichova konkurenta. Ale na Wolfově programu byly i celé rody jako byli Konradinovci, hrabata z Nordheimu, lantkrabata durynská, či další jednotlivci, ať ženy či muži. A tu se mezi statěmi tohoto druhu objevují i recenze cizích děl, které se více či méně stávaly metodickými úvahami v rámci genealogie. Ale jde se i dále, neboť se Wolf nezřídka ani širšího pohledu na otázky královské volby v evropském kontextu. Dokladují to stať o volebním právu a nástupnictví v Kastilii Alfonse X. Moudrého, či o vztahu tohoto panovníka k říši. A pak následuje široký kaleidoskop dalších sond do této skoro bezbřehé tematiky, mezi nimiž má svým rozsahem i neotřelým přístupem vedoucí postavení stať o obrazových pramenech přechodu od sboru královských volitelů ke kurfiřtskému kolegiu, jejíž název je dobré ocitovat: *Von den Königswählern zum Kurfürstenkolleg: Bilddenkmale als unerkannte Dokumente der Verfassungsgeschichte* (s. 881–963 s dvaceti vyobrazeními). Konkrétně ještě upozorňují na již výše naznačené, totiž na Wolfovu inter-

pretaci Václavova rukopisu Zlaté buly jako protestu proti Ruprechtově uzurpaci říšského trůnu. A posléze jsou tu tři ryze novověké stať: pruské nástupnictví v Neuchâtelu, rozbor „Theatrum praetensiorum ... in Europa 1712–27“ a *Ein „Comic“ für den Kaiser* (s dvěma vyobrazeními).

Co říci na závěr? Snad stačí upozornit na to, že vydání tohoto dvousvazkového opusu je činem, který překračuje úzké „cechovněhistorické“ hranice. Avizuje to mj. i skutečnost, že se tomuto spisu dostalo pozornosti i v rozsáhlém referátu v listu Frankfurter Allgemeine Zeitung (2013, č. 289, Gerd Althoff).

I. Hlaváček

Martin ČAPSKÝ

Zrození země. Komunikující společenství pozdně středověkého Slezska

(= Historické myšlení, sv. 62),

Praha, Argo 2013, 220 s.,

ISBN 978-80-257-0932-0.

Martin Čapský představil veřejnosti účelný výbor z jeho habilitační práce. Autor se na bohatém pozdně středověkém materiálu úspěšně pokouší postihnout procesy, jež vedly k ustavení Slezska jako komunikačního, a tím i sdíleného sociálního prostoru. Zkoumá, jak došlo k tomu, že se na území dnešního jihozápadního Polska ustavila historická země Slezsko. Proč volí právě koncept komunikace, autor příhodně zdůvodňuje silnou pozici, jíž tento faktor sehrává v poválečné sociologii a antropologii – připomíná zejména práce Niklase Luhmanna, jenž snad nejdůrazněji mezi sociology moderní doby prohlásil právě komunikaci, a nikoli jednání či snad myšlení za primární sociální faktor. Čapský ovšem nezapomíná ani na další koncepty moderních humanitních věd, jako jsou (institucionální) paměť či identita nebo sociální sítě, jež vzájemně propojuje.

Jeho zkoumání rovněž vychází z vynikající znalosti soudobé německé medievistiky, kdy